

10. Лозова В. Стратегічні питання сучасної дидактики / В. Лозова // Розвиток педагогічної і психологічної науки в Україні. – Харків: ОВС, 2002. – Ч.1. – С. 96-97.
11. Михайлова Т.А. Профессиональная подготовка будущего учителя физической культуры в процессе педагогической практики : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Т.А. Михайлова. – Челябинск, 2004. – 24 с.
12. Овчарук О.В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О.В. Овчарук – Режим доступу до ресурсу : www.undp.org.ua/files/en_33582maket_competence_eng_ost.pdf
13. Проект Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 рр. – Офіційне видання Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. – Чернівці: Видавничий дім «Букрек», 2011. – 32 с.
14. Садова Т. Аксіологічний підхід у системі педагогічної методології / Т. Садова // Дошкільна освіта. – 2010. – № 1(27). – С. 63-69.
15. Сембрат А.Л. Историчний аспект особистісно орієнтованого підходу у вихованні / А.Л. Сембрат // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 14. – С. 51-57.

УДК 378.126

Глазунов С.І.

Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СПЕЦІАЛЬНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ І СПОРТУ

Розглядаються актуальні аспекти вдосконалення методичної компетентності викладача фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту, його підготовки до навчальних занять із "прикладних" розділів фізичної підготовки, особливості їх організації та проведення. Аналізуються основні фактори підвищеної відповідальності викладача під час проведення занять із "прикладних" розділів фізичної підготовки, а також фактори методичної сфери, що дозволяють успішно розв'язувати специфічні педагогічні завдання.

Ключові слова: викладач, методична компетентність, підготовка, прикладний, фактор, фізичне виховання.

Глазунов С. И. Некоторые аспекты совершенствования методической компетентности преподавателя физического воспитания, специальной физической подготовки и спорта. Рассматриваются актуальные аспекты совершенствования методической компетентности преподавателя физического воспитания, специальной физической подготовки и спорта, его подготовки к учебным занятиям по "прикладным" разделам физической подготовки, особенности их организации и специфика проведения. Анализируются основные факторы повышенной ответственности преподавателя при проведении занятий по "прикладным" разделам физической подготовки, а также факторы методической сферы, которые позволяют успешно решать специфические педагогические задачи.

Ключевые слова: преподаватель, методическая компетентность, подготовка, прикладной, фактор, физическое воспитание.

Glazunov S. I. Some aspects of improving methodical competence of the teacher of physical education, special physical training and sports. This article considers the actual aspects of improving methodical competence of the teacher of physical education, special physical training and sport, his preparation for "applied" sections of physical training, the features of their organization and conduct. There is clarified the meaning of the term a "methodical competence of the teacher of physical education, special physical training and sport". It is understood as integral indicator of teacher's readiness for effective practical implementation of educational, scientific, methodical, mass sports work measures and which provides an implementation and fulfillment of educational, pedagogical objectives, personal development and self-improvement of the teacher. There are analyzed basic factors of teacher's increased responsibility in the field of the physical training, special physical training and sports during lessons of the "applied" sections of physical training. The external factors take into account the specificity of the training sessions because of their strong dependence on logistics, weather, personnel readiness etc. The internal factors take into account the complicated ability of cadets (or officers) to carry out the applied exercises and actions due to complex nature of movements, high loads of diversified directions, increased risk of injury to personnel etc. The influence of psychological factor is explained by the real professional demand of cadets (or officers) feeling free at applied skills and abilities, meeting their interest to carry out applied actions during physical improvement exercises. The factors of methodological areas are examined; they enable successful solution of a specific pedagogical task, namely: verbal and nonverbal communication abilities, persistent development and systematic training of pedagogic techniques, planning and the didactical understanding of the future lesson's content, personal physical improvement of the teacher of physical training, special physical training and sport.

Key words: teacher, methodical competence, training, applied, factor, physical education

У світлі останніх воєнних конфліктів у світі значна увага приділяється підготовці військових фахівців. Ключовою особою у підготовці курсантів (слухачів) вищих військових навчальних закладів є викладач, який виконує функції продукування, передання, поширення знань, формування в того, хто навчається, уміння й усвідомлення необхідності навчатися упродовж усього життя. Зміна освітньої парадигми потребує підвищення якості підготовки викладача, що

підкреслюється вимогами Болонського процесу, у яких забезпечення якості розглядається як пріоритетний напрямок сприяння до європейського співробітництва [1]. Результатом якісної фахової підготовки викладача має стати набуття ним компетентності. На викладачів фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту (ФВСФП) покладається значна відповідальність у формуванні фізичної готовності курсантів (слухачів) до майбутньої професійної діяльності, їх фізичної культури та здатності організувати процес фізичного вдосконалення з підлеглими. В умовах глобального тиску інформаційного середовища, оновлення змісту навчання заняття з ФВСФП залишаються нормативною дисципліною, основною формою предметної взаємодії викладача із курсантами (слухачами). У межах визначеного часу на заняття з ФВСФП викладачу потрібно продуктивно вирішувати навчально-виховні завдання, досягати мети заняття. Завжди складно це реалізується на тематичних заняттях із формування у курсантів (слухачів) прикладних навичок, умінь та здатності до самостійного вдосконалення. Успішність реалізації зазначених завдань залежить від рівня методичної компетентності викладача ФВСФП, яка на цей час формується та удосконалюється в існуючій системі підготовки науково-педагогічних працівників та підвищення їх кваліфікації, але не має системного супроводження [2, с. 232]. Таким чином виникає протиріччя між об'єктивно зростаючими вимогами до якості підготовки викладача ФВСФП та недостатньою теоретичною обґрунтованістю та практичною розробленістю системи вдосконалення його методичної компетентності.

Мета дослідження – проаналізувати актуальні аспекти вдосконалення методичної компетентності викладача фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту.

Проблемі формування та удосконалення компетентності викладачів присвятили свої дослідження такі науковці, як: С. А. Дружилов, В. І. Луговий, Н. Г. Ничкало, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, І. А. Зимня, Ю. Г. Татур, А. В. Хуторський та інші. Науковці зосереджуються на класифікації компетентностей (Г. К. Селевко, Н. В. Кузьміна, А. К. Маркова, Т. Є. Ісаєва), визначенні складових професійної компетентності педагогів (О. І. Гура, С. В. Іванова), формуванні різних видів компетентностей: науково-дослідницької (О. В. Ракітіна, М. В. Золочевська, М. С. Головань), науково-методичної (Т. А. Загривная), діагностичної (Г. О. Гац, А. В. Сенікіна); педагогічної (В. О. Сластьонін, І. А. Зязюн, І. П. Чистовська), психолого-педагогічної (Ю. С. Красильник, М. І. Лук'янова), інформаційної (М. С. Головань, С. Ю. Маркуліс), інформаційно-аналітичної (В. В. Ягупов), професійної (А. О. Вітченко, В. М. Введенський, Р. С. Гуревич, В. І. Свистун, Л. Є. Солянікіна), прогностичної (А. Ф. Присяжна). Активно досліджується професійна компетентність викладачів (вчителів) фізичної культури (В. В. Абрамова, С. Л. Агеєв, В. Р. Пасічник, В. Е. Кульчицький, А. І. Рубльов).

Практико-орієнтований зміст професійної діяльності викладачів ФВСФП потребує розвідки системи формування та вдосконалення їх здатності ефективно застосовувати знання, уміння та навички (ЗУН), тобто те, що складає основу їх методичної компетентності (підготовленості). Ми згодні з думкою А. І. Кузьмінського про те, що саме методичні компетентності є провідним компонентом у системі фахових компетентностей учителя [3, с. 306]. У той же час наявність у викладача лише ЗУН не означає його компетентності. Для її досягнення потрібний досвід викладача, мотивація, здібність та готовність до творчої самореалізації у методичній та педагогічній діяльності [4, с. 74]. До важливих характеристик методичної компетентності викладача належить також рефлексія [5, с. 62], ціннісне ставлення до педагогічної професії [6, с. 57; 7, с. 11], різнорівневість [8, с. 9], здатність ефективно розв'язувати стандартні та проблемні методичні завдання [9, с. 141]. Інтегральний (інтегративний) підхід науковців (Н. В. Соловова, В. Шаган, А. В. Нікітін, А. В. Кисельов) до тлумачення поняття "методична компетентність викладача" дозволяє враховувати зазначену характеристику у загальній інтерпретації. У визначенні цього поняття фахівці поділяють думку, що це – інтегративна здатність педагога вмотивовано та творчо реалізовувати свої теоретичні знання у практичній площині на основі досвіду, усвідомлюючи наслідки педагогічного впливу, здійснюючи рефлексію власної діяльності. Конкретизація поняття потребує врахування специфіки професійної діяльності фахівця. До основних видів діяльності викладача ФВСФП належить навчальна, методична, наукова та спортивно-масова робота. Таким чином, ми вважаємо, що методична компетентність викладача ФВСФП – інтегральний показник його готовності до ефективного практичного здійснення заходів навчальної, наукової, методичної, спортивно-масової роботи, який забезпечує виконання освітньо-виховних завдань, особистісний розвиток і самовдосконалення викладача.

Методична компетентність викладачів ФВСФП виявляється у практичних діях, які дозволяють реалізовувати завдання заняття з урахуванням їх спрямованості та змісту. Навчальні заняття з ФВСФП проводяться за розділами фізичної підготовки (ФП) або комплексно. З особливою увагою викладачі ставляться до проведення занять із "прикладних" розділів ФП ("Подолання перешкод", "Рукопашний бій", "Військово-прикладне плавання", "Лижна підготовка", "Гімнастика та атлетична підготовка"), під час яких формуються відповідні прикладні навички та уміння курсантів (слухачів). Підвищена відповідальність викладача за якість проведення занять із "прикладних" розділів фізичної підготовки пояснюється низкою факторів. Зовнішні фактори впливають на організацію навчального заняття. До зовнішніх факторів належать: погодні умови, матеріально-технічне забезпечення, необхідність залучення до занять командирів підрозділів (військово-прикладне плавання), обмежена можливість курсантів (слухачів) у самостійній підготовці до занять. До внутрішніх факторів ми зараховуємо ускладнену здатність курсантів (слухачів) до виконання прикладних фізичних вправ через складний координаційний характер рухів, інтенсивні навантаження на кардіореспіраторну, опорно-рухову, нервову системи, вестибулярний аналізатор, підвищений ризик травмування особового складу тощо. Слід також звернути увагу на дію психологічного фактора через реальну професійну потребу майбутніх військових професіоналів у досконалому володінні прикладними навичками та вміннями, очікування їх інтересу до виконання прикладних дій під час занять із фізичного вдосконалення. Вдале використання зазначеного фактора та продуктивне проведення занять із "прикладних" розділів ФП має великий стимулювальний потенціал для створення зацікавленості (мотивації) курсантів (слухачів) до занять із фізичного вдосконалення. Особливості організації та специфіка проведення занять із "прикладних" розділів ФП потребують від викладача максимально продуктивного використання ресурсу навчального часу для навчання, тренування, контролю за

виконанням вправ із "прикладних" розділів ФП. Ураховуючи актуальні вимоги викладачу потрібно звертати більше уваги на якісні показники особистої підготовки до занять, проаналізувати проблемні або складні елементи в організації занять із "прикладних" розділів ФП, заздалегідь проектувати хід заняття, визначити найефективніші способи організації курсантів (слухачів), методи, методичні прийоми, які доцільно використовувати для вирішення навчально-виховних завдань, тобто ретельно продумувати методику проведення майбутнього заняття. Викладач повинен бути готовим до застосування "резервних" методичних алгоритмів проведення заняття на випадок зміни його сценарію через дію зовнішніх факторів (травмування військовослужбовців, вихід із ладу обладнання, інвентарю тощо). Здатність викладача реалізовувати навчально-виховні завдання заняття набувається у процесі систематичної фахової підготовки, яка включає психолого-педагогічну, методичну, наукову та предметну (у галузі спеціальності викладача) складові. Методична складова фахової підготовки є тією сферою, яка дозволяє викладачу засвоювати, усвідомлювати, передавати, реалізовувати теоретичні знання, досвід у практичній площині, тобто формувати його методичну компетентність. Для того щоб визначити, які саме аспекти методичної підготовки викладача ФВСФП потрібно удосконалювати, ми встановили такі основні специфічні складові в організації та проведенні навчальних занять із "прикладних" розділів фізичної підготовки:

підготовка матеріально-технічного забезпечення заняття;

проведення підготовчої частини заняття, яка повинна відповідати характеру та інтенсивності виконуваних військовослужбовцями прийомів і дій під час основної частини;

управління навчальним підрозділом із неоднаковим рівнем підготовленості особового складу в різних умовах (водного середовища, низьких температур, рельєфу місцевості), стислість і дохідливість пояснень (показу) вправ (дій), відпрацювання складних координаційних, багатоваріативних прийомів та дій, виконання фізичних вправ на спеціальному обладнанні, габаритних об'єктах;

контроль за станом військовослужбовців, навчальним простором, правильністю виконання прийомів страхування (самострахування);

Успішність розв'язання викладачем ФВСФП специфічних педагогічних завдань, які виникають під час проведення ним навчальних занять із "прикладних" розділів ФП, залежатиме від багатьох факторів методичної сфери, насамперед, від володіння засобами вербальної та невербальної комунікації, що включають безпосередні дії викладача, його команди, жести, міміку, рухи, які дозволяють йому впевнено управляти навчальною групою, пояснювати, виправляти помилки, вчасно запобігати випадкам травматизму. За допомогою цих засобів викладач створює потрібну комунікативну взаємодію з курсантами (слухачами), добивається її продуктивності. Звичайно, це потребує систематичного тренування та наполегливого формування педагогічної техніки. Поліпшувати яку потрібно разом із фізичним вдосконаленням. Викладач повинен вміти зразково демонструвати техніку виконання фізичних вправ, вдало керувати своїм тілом, мати високу фізичну працездатність. У Наставні з ФП у Збройних Силах України (НФП-2009) визначені основні критерії та вимоги до підготовленості викладача (науково-педагогічного працівника) щодо організації і проведення навчальних занять із навчальної дисципліни, які можна інтерпретувати як необхідні організаційно-методичні уміння. Набути зазначених умінь можна лише за умов систематичної, цілеспрямованої та наполегливої підготовки викладача. Викладач має ретельно готуватися до кожного заняття: продумувати план його проведення; напередодні проведення оглянути місце заняття; перевірити наявність та технічний стан спортивного обладнання та інвентарю, яке потрібно для вирішення навчально-виховних завдань, провести інструктаж помічників керівника заняття, потренувати з ними окремі елементи вправ (дій), які потрібні під час проведення майбутнього заняття; підготувати для помічників конкретний методичний алгоритм дій відповідно до плану заняття.

Складання плану проведення заняття дозволяє систематизувати навчальний матеріал та враховувати можливості зміни теми заняття. У разі відсутності потрібних умов (брак снігового покриву – під час проведення занять із лижної підготовки, дощ – під час проведення занять на смузі перешкод, відсутність можливості проводити заняття з військово-прикладного плавання тощо) потрібно планувати та проводити комплексне заняття. Важливе значення має дидактичне осмислення змісту майбутнього заняття, що допоможе викладачу вирішувати проблему безпеки організації заняття, забезпечення його максимальної щільності, підтримання емоційності курсантів (слухачів) для активізації їх зацікавленості до виконуваних дій. Слід ретельно продумувати міжпредметні зв'язки, які поєднують окремі елементи виконання прикладних вправ (дій) рукопашного бою, прикладного плавання, на смузі перешкод тощо. Ефективність практичного відпрацювання прикладних вправ залежить від здатності викладача грамотно використовувати методичні прийоми, способи реалізації запланованих дій.

Вивчення навчального матеріалу не обмежується часом проведення навчального заняття. Одним із багатьох навчально-виховних завдань, які вирішує викладач під час навчально-виховного процесу, є виховання у курсантів (слухачів) потреби у самостійному оволодінні програмою навчальної дисципліни. Викладач має зацікавити їх у розвитку та вдосконаленні потрібних прикладних навичок. На жаль, існують певні обмеження можливості курсантів (слухачів) у самостійному оволодінні практичними уміннями (навичками) у виконанні окремих вправ із "прикладних" розділів ФП. Це обумовлено дією таких чинників: обмежений доступ курсантів (слухачів) на окремі об'єкти навчально-спортивної бази, до спеціального обладнання та інвентарю для тренування вправ із "прикладних" розділів фізичної підготовки;

відсутність можливості ефективно контролювати та правильно коректувати техніку виконання складних координаційних дій під час виконання вправ із "прикладних" розділів фізичної підготовки;

небезпека тренування окремих вправ із "прикладних" розділів ФП без належного страхування відповідальної особи та відповідної допомоги тощо. Ураховуючи зазначені чинники, викладач повинен добре продумати зміст і обсяг самостійної роботи курсантів (слухачів) із вдосконалення прикладних навичок та умінь, запропонувати їм доступні для виконання прикладні та допоміжні фізичні вправи, методики тренування. Важливим аспектом методичної підготовки викладача до

занять є урахування гендерних та вікових відмінностей курсантів (слухачів) у складі навчальних груп. Особливості жіночого організму та зрілий вік військовослужбовців не є приводом для поблажливого ставлення до їх навчання прикладних вправ. На етапі навчання вправ і дій такі військовослужбовці потребують більшої уваги, індивідуального підходу. На етапі удосконалення техніки виконання вправ, прикладних навичок потрібні специфічні методичні прийоми, які дозволяють нівелювати об'єктивні фізіологічні особливості військовослужбовців зазначених категорій.

ВИСНОВКИ

1. Специфіка організації та проведення навчальних занять із "прикладних" розділів фізичної підготовки потребують від викладача фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту якіснішої методичної підготовки до занять та постійного удосконалення власної методичної компетентності.

2. Якість проведення навчальних занять з "прикладних" розділів фізичної підготовки залежить від багатьох факторів методичної сфери, а саме: володіння засобами вербальної та невербальної комунікації, практичних умінь управляти навчальними підрозділами, навчати вправ та дій, допомоги, страхування, мотивувати до самостійного фізичного вдосконалення, організовувати тренування, контроль, демонструвати техніку виконання вправ тощо.

Напрямок подальших досліджень є розроблення й обґрунтування змісту програм методичної підготовки викладачів ФВСФП із різним рівнем методичної компетентності, їх диференціації в системі перепідготовки та підвищення кваліфікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. До зони європейської вищої освіти (Комюніке зустрічі європейських міністрів, які відповідають за вищу освіту, м. Прага, 2001 р.) [Електронний ресурс] // Інформаційно-просвітницький портал. – Режим доступу: <http://www.pu.if.ua/images/navchalnyi-protses/2013/bolonskyi-protses/istoria-ta-osnovni-dokumenty/05.pdf>. – Заголовок з екрану.

2. Глазунов С. І. Специфіка підвищення кваліфікації викладача фізичного виховання та спеціальної фізичної підготовки // Збірник наукових праць ВІКНУ імені Тараса Шевченка. – Київ: ВІКНУ, 2013. – № 43. С. 229–234.

3. Кузьмінський А. І. Методичні компетентності у системі фахової підготовки майбутнього вчителя математики / А. І. Кузьмінський // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України [Текст] : матеріали методологічного семінару / АПН України, Ін-т педагогіки. – К. : Пед. думка, 2009. – С. 300–310.

4. Загривная Т. А. Научно-методическая компетентность как основа качества профессиональной подготовки будущих учителей / Т. А. Загривная // Перспективы развития образования взрослых в России: Культура. Общество. Человек. – Материалы Междунар. науч.-практ. конф. 18–19 мая 2005 года. В 2-х кн. Кн. вторая : Человек. – СПб. : ГНУ ИОВ РАО, 2005. – С. 71–76.

5. Kocharyan T. E. Razvitie metodicheskoy kompetentnosti prepodavatelya srednego professionalnogo uchenogo zavedeniya v usloviyakh posle diplomnogo obrazovaniya: avtoref. dis. na soiskanie uch. stepeni kand. ped. nauk: spec.: 13.00.08 / T. E. Kocharyan. – Stavropol, 2004. – 26 s.

6. Solovova N. V. Metodicheskaya kompetentnost prepodavatelya vuza / N. V. Solovova // Vestnik rossijskogo gosudarstvennogo universiteta im. I. Kanta. 2010. Vyp. 5. – S. 52–59.

7. Syasina T. V. Formirovanie metodicheskoy kompetentnosti budushhego uchitelya: na primere podgotovki budushhego uchitelya matematiki : avtoref. dis. na soiskanie uchenoj stepeni kand. ped. nauk / T. Syasina. – Komsomolsk-na-Amure, 2005. – 21 s.

8. Kiselev A. V. Vliyanie socialno-pedagogicheskoy sredy v voennykh vuzakh na process formirovaniya metodicheskoy kompetentnosti u nachinayushhix pedagogov / A. V. Kiselev // Podgotovka kadrov v interesax operativno-sluzhebnoj deyatel'nosti organov bezopasnosti: materialy 27-j nauchno-prakticheskoy konferencii. – Kaliningrad : KPI FSB Rossii, 2010. – Ch. 2. – S. 23–26.

9. Skvortcova S. J. Metodichna kompetentnist uchitelya: zmist ponyattya // Aktualni problemi doshkilnoi i pochatkovoї osviti v konteksti pedagogichnix idej fridrixa frebelya: zbirka materialiv mizhnarodnoi naukovopraktichnoi konferencii "Aktualni problemi doshkilnoi ta pochatkovoї osviti v konteksti pedagogichnix idej fridrixa frebelya" 26-28 bereznya 2014 r. u 3-x t. / Za red. Petuxovoї L.S., Polevikovoї O.B. – Xerson: Ajlant, 2014. – T. 1. – 164 s. – 140–142.

УДК 796.894:378

Голованов М.В.

Таврійський державний агротехнологічний університет, м. Мелітополь

ВИКОРИСТАННЯ ЦИКЛІЧНОСТІ У ВАЖКІЙ АТЛЕТИЦІ

Дослідження присвячені побудові тренувальних занять з важкої атлетики для груп спортивного удосконалення в умовах Таврійського державного агротехнологічного університету (ТДАТУ).

Ключові слова: важка атлетика, мікроцикли, силові показники.

Голованов М.В. Использование цикличности в тяжелой атлетике. Исследования посвящены построению тренировочных занятий по тяжелой атлетике для учебных групп спортивного совершенствования в условиях Таврического государственного агротехнологического университета (ТДАТУ).

Ключевые слова: тяжелая атлетика, микроциклы, силовые показатели.

Golovanov M.V. The use of cyclicism in weightlifting. The research focuses on training sessions in weightlifting for groups of sports perfection in the Tauride State Agrotechnological University. The athletes preparing for a competition use all areas